Kulturutskottets betänkande

1980/81:12

med anledning av motion om det offentliga språket

Motionen

I motion 1979/80:1683 av Gabriel Romanus (fp) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om språkgranskning hos myndigheter och andra offentliga institutioner,

2. att riksdagen beslutar uppdra åt riksdagens förvaltningsstyrelse att anställa en språkkonsult i riksdagen.

I motionen erinras om att en enhällig riksdag ställt sig bakom strävan till ett bättre och enklare offentligt språk och även om att en resurs för fortsatta insatser i språkförbättrande syfte skapats genom utbildningen av en första kull språkkonsulter vid universitetet i Stockholm. I motionen anförs vidare bl. a. följande.

Möjligheterna att inrätta nya tjänster i statsförvaltningen är f. n. begränsade. Det är dock inte rimligt att avstå från att utnyttja de språkkonsulter som man satsat resurser på att utbilda. Det är angeläget att regeringen överväger hur detta skall ske på bästa sätt inom ramen för tillgängliga resurser. Beträffande många myndigheter bör det vara möjligt att, efter en inledande insats av en språkkonsult, klara den löpande språkgranskningen utan en permanent heltidstjänst. Därför bör man pröva möjligheten att språkkonsulter anställs hos exempelvis statskontoret eller svenska språknämnden för att sedan under något år i taget lånas ut till olika myndigheter.

Riksdagens språk har stor betydelse för den demokratiska processen. I riksdagen produceras en mängd texter som sedan återges eller citeras både i pressen och i andra sammanhang. Det är därför angeläget att språket i riksdagens tryck blir så bra och så enkelt som möjligt. Riksdagen bör anställa en språkkonsult, som kan biträda riksdagens organ men också partigrupperna och riksdagens ledamöter.

Tidigare riksdagsbehandling

I betänkandet KrU 1975/76:12 behandlade kulturutskottet bl. a. en motion om bättre offentlig svenska. Utskottet anförde därvid bl. a. följande.

Språket är av utomordentlig betydelse för kommunikationen mellan människorna, för samspel och samverkan dem emellan, för utbyte av information samt förmedling av tankar och känslor. Ändå måste man tyvärr konstatera att behandlingen av svenska språket i offentliga sammanhang ofta är i hög grad bristfällig och att den kritik som förts fram i motionerna 1975:262 och 1975:499 är berättigad. Utskottet har den bestämda uppfatt-

ningen att det är nödvändigt med kraftiga ansträngningar för att komma till rätta med de missförhållanden som föreligger. Målet bör vara ett språk som är klart och tydligt. Det är angeläget att man söker sig fram mot detta mål på sådana vägar att språket inte riskerar att bli torftigt och förlora i uttrycksfullhet.

Motionerna siktar till åtgärder som skall göra det offentliga språket mera lättförståeligt än det ofta är för närvarande. Det är i hög grad önskvärt att sådana åtgärder kommer till stånd, men det finns enligt utskottets mening också anledning att överväga åtgärder för att öka de enskilda människornas förmåga att förstå det språk som talas och skrivs i offentliga sammanhang.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det språkvårdande arbetet bör intensifieras. En arbetsuppgift som snarast bör påbörjas är utarbetandet av en handbok i offentlig svenska.

Byråkratiutredningen

Byråkratiutredningen har behandlat frågan om språkets roll i kontakten mellan medborgare och myndigheter dels i ett stencilerat betänkande utarbetat av en arbetsgrupp (Ds Kn 1979:1 Språkarbete), dels i betänkandet (SOU 1979:31) Bättre kontakter mellan enskilda och myndigheter.

Utredningen föreslår bl. a. att det i större omfattning än hittills inom hela förvaltningen ordnas kurser och seminarier o. d. om språk och språkbehandling, antingen myndighetsvis eller gemensamt för olika myndigheter. Därvid bör erfarenheterna och kunskaperna hos statens personalutbildningsnämnd,[1] statsrådsberedningens språkexperter och svenska språknämnden kunna utnyttjas.

Ett viktigt inslag i myndigheternas språkarbete bör enligt utredningen vara en kontinuerlig bevakning och bearbetning av det språk som används. Det kan ofta vara lämpligt att avdela personal eller bilda särskilda arbetsgrupper för detta arbete.

Större myndigheter bör undersöka möjligheterna att anställa språkexperter med uppgift att språkgranska texter och ge råd samt ordna utbildning.

Utskottet

I betänkandet KrU 1975/76:12 behandlade utskottet bl. a. en motion om bättre offentlig svenska. Utskottet konstaterade därvid att behandlingen av svenska språket i offentliga sammanhang ofta var i hög grad bristfällig och uttalade som sin bestämda uppfattning att det var nödvändigt med kraftiga ansträngningar för att komma till rätta med de missförhållanden som förelåg. Utskottet framhöll att målet borde vara ett språk som är klart och tydligt men också att man borde söka sig fram mot detta mål på sådana vägar att språket inte riskerade att bli torftigt och förlora i uttrycksfullhet.

[1] Numera statens institut för personaladministration och personalutbildning.

I den motion som utskottet nu behandlar uttalas att vissa steg på vägen mot ett bättre och enklare offentligt språk tagits genom svenska språknämndens arbete och genom anställande av språkgranskare hos bl. a. statsrådsberedningen och statskontoret. Motionären erinrar vidare om att ett antal språkkonsulter utbildats vid universitetet i Stockholm och uttalar att regeringen bör överväga hur man inom ramen för tillgängliga resurser på bästa sätt skall utnyttja dessa konsulter. Som en möjlighet anges att språkkonsulter anställs hos exempelvis statskontoret eller svenska språknämnden för att sedan under något år i taget lånas ut till olika myndigheter. Enligt yrkande 1 i motionen bör riksdagen ansluta sig till dessa synpunkter och ge detta till känna för regeringen. Yrkande 2 i motionen går ut på att riksdagen skall uppdra åt sin förvaltningsstyrelse att anställa en språkkonsult i riksdagen.

Utskottet anser sig kunna konstatera att myndigheternas förståelse för att det offentliga språket behöver göras klarare och tydligare på senare år ökat på ett glädjande sätt. Ett tecken på detta är att det f. n. finns tre språkkonsulter anställda vid statsrådsberedningen och, enligt vad utskottet inhämtat, ytterligare minst sju vid olika centrala verk. Utskottet räknar med att insikten om att det behövs ett klart och enkelt språk kommer att öka ytterligare hos myndigheterna och leda till särskilda insatser för utbildning av personalen. Därvid bör bl. a. den sakkunskap som finns som resultat av nyssnämnda utbildning av språkkonsulter kunna komma till användning. En väg som då kan prövas är den i motionen nämnda att statligt anställda språkkonsulter utnyttjas av flera myndigheter. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att överväga dessa frågor utan något särskilt uttalande av riksdagen. Yrkande 1 i motionen avstyrks därför.

Vad beträffar yrkande 2 i motionen om anställande av en språkkonsult i riksdagen räknar utskottet med att de synpunkter på det offentliga språket som utskottet tidigare redovisat och som riksdagen godkänt hålls levande inom alla berörda riksdagsorgan. Det kan för riksdagens del finnas anledning att vid behov undersöka möjligheten att låna in en språkkonsult exempelvis från statsrådsberedningen. Ett lämpligt tillfälle att ta upp denna fråga kan vara när riksdagens informationsutredning redovisat resultatet av sitt arbete vilket beräknas ske inom kort. Utskottet anser därför inte att riksdagen nu bör fatta det i yrkande 2 i motionen angivna beslutet. Även detta yrkande avstyrks alltså.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motion 1979/80:1683.

Stockholm den 20 november 1980

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Karl-Eric Norrby (c), Åke Green (s), Kerstin Anér (fp), Tyra Johansson (s), Ingrid Diesen (m), Olle Eriksson (c), Hans Alsén (s), Lars Ahlmark (m), Catarina Rönnung (s), Anna Eliasson (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Bertil Hansson (fp), Ing-Marie Hansson (s) och Sten Sture Paterson (m).

GOTAB 65805 Stockholm 1980